

УДК 371.3:37.017.92-057.875

**Бугерко Ярослава Миколаївна,
кандидат психологічних наук, доцент,
докторант Національного педагогічного
університету ім. М. П. Драгоманова**

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

***Анотація.** У статті аналізуються особливості розвитку духовної культури студентів в процесі професійної підготовки шляхом створення особливого культурно-психологічного середовища, яке розширює поле вияву внутрішньої свободи і самореалізації особистості, піднімає рівень її внутрішньої культури і духовності, забезпечує не тільки потенційну, а й реальну відкритість як студентів так і викладачів новому досвіду. Розглянуто духовну культуру як внутрішньо детермінуюче та інтегруюче утворення загальної і професійної культури, яке базується на свідомому оволодінні та примноженні загальнолюдських духовних цінностей, ідеалів і сенсу життя людини й суспільства, духовно-творчому пошуковому ставленні до світу і самого себе.*

Ключові слова: *духовний розвиток, культуротворча освітня діяльність, духовна культура, духовно-особистісний підхід.*

Бугерко Ярослава Николаевна

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА

***Аннотация.** В статье анализируются особенности развития духовной культуры студентов в процессе профессиональной подготовки путем создания особенной культурно-психологической среды, расширяющей поле проявления внутренней свободы и самореализации личности, поднимает уровень ее внутренней культуры и духовности, обеспечивает не только потенциальную, но и реальную открытость как студентов так и преподавателей новому опыту. Рассмотрена духовная культура как внутренне детерминирующее и интегрирующее образование общей и профессиональной культуры, базирующиеся на сознательном овладении и приумножении общечеловеческих духовных ценностей, идеалов и смысла жизни человека и общества, духовно-творческом поисковом отношении к миру и самому себе.*

Ключевые слова: *духовное развитие, культуротворческая образовательная деятельность, духовная культура, духовно-личностный подход.*

EDUCATIONAL ACTIVITY AS FACTOR OF DEVELOPMENT OF SPIRITUAL CULTURE OF PERSONALITY OF STUDENT

Abstract. *In the article the features of development of spiritual culture of students are analysed in the process of professional preparation through creation of the special civilized psychological environment, which extends the field of display of internal freedom and self-realization of personality, lifts the level of its internal culture and spirituality, provides not only potential but also real openness both of students and teachers to new experience. A spiritual culture as inwardly determined and integrated formation of general and professional culture, which is based on conscious capture and increase of common to all mankind spiritual values, ideals and senses of life of a man and society, spiritually creative searching attitude towards the world and itself, is considered.*

Key words: *spiritual development, culture-creative educational activity, spiritual culture, spiritually personality approach.*

Постановка проблеми

Актуальність проблеми дослідження. Процес модернізації українського суспільства гостро ставить проблему оновлення змісту освіти, покращення її якості, створення умов, які б забезпечували нові освітні результати. Глобальна філософська проблема сучасності — «від людини розумної до людини духовної» стає однією з пріоритетних ідей освіти XXI століття. Однак сьогодні мусимо констатувати, що внаслідок недостатньої розробленості змістовних аспектів та ціннісних домінант вищої освіти, ВНЗ здебільшого діє як консервативний «розподільник» фахових знань, за якими часто губиться духовна складова особистості майбутнього дипломованого фахівця. А тому для сучасної освіти важливим питанням стає відродження культурно-творчої місії вищої школи, а проблема формування духовності студентів набуває домінуючого звучання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Сучасні умови розвитку суспільства характеризуються впливом на нього світових глобальних тенденцій і факторів, які пов'язані з інтеграційними й інформаційно-комунікаційними процесами. Ці тенденції активно досліджуються вченими різних спеціальностей у багатьох країнах світу. Особливої уваги в дослідженнях надається освітній і науковій сферам, оскільки саме освіта й наука впливають на розвиток людства. Аналіз феномену освіти в системі цінностей людського розвитку має комплексний характер. На дослідження освітніх цінностей та орієнтацій особистості спрямовані праці фахівців психології — Б. Ананьєва, Л. Виготського, В. Давидова, С. Максименка, В. Петровського, С. Рубінштейна, Д. Узнадзе та педагогіки — А. Алексюка, В. Лугового, О. Савченка, О. Сухомлинської. Розробці принципово нової цілісної соціально-філософської концепції освіти як соціокультурного феномена та світоглядно-методологічному осмисленню її ціннісного потенціалу присвячені роботи Б. Гершунського, І. Зязюна, М. Коноха, С. Клепка, Н. Никало, В. Огнев'юка, С. Подмазіна, П. Ю. Сауха та ін. Проблема гуманізації освіти, яка визначається

необхідністю соціальної адаптації особистості та її духовного зростання досліджувалася О. Газман, Є. Бондаревською, І. Бехом, О. Пехотою, В. Семиченко, І. Якиманською.

У сучасній психологічній літературі достатній масив досліджень присвячений проблемі духовності. Духовному вихованню особистості, розвитку її духовної культури присвячено дослідження І. Беха¹, К. Журби, Г. Мурніної. Психологію духовності, духовну ідентифікацію особистості досліджують О. Зеліченко, В. Козлов, І. Пасічник. Духовність як багатовимірну систему, складовими якої є утворення у структурі свідомості та самосвідомості особистості, в яких віддзеркалюються її найактуальніші морально релевантні потреби, інтереси, погляди, ставлення розглядає О. Климишин, С. Савицька, Е. Помиткін. У переважній більшості зазначених досліджень духовний розвиток пов'язується з формуванням світогляду особистості. «Я-духовне» розглядається як складова структури особистості, ЩО актуалізує основні смисли духовного порядку, пов'язані з найважливішими проблемами людського буття — призначенням, життям, смертю та вічністю, свободою та відповідальністю, самовдосконаленням і найвищою духовною самореалізацією.

Розгляд духовності як умови професійного розвитку особистості здійснили І. Зязюн, О. Киричук, В. Пономаренко, М. Савчин, О. Ткаченко. Духовні якості фахівця пов'язуються з професійною відповідальністю та виступають важливим чинником його успішної професійної діяльності. І. Бех зазначає, що постулюючи людину найвищою цінністю, неможливо абстрагуватися від цінності її життя, у якому «вона відбувається і реалізується як особистість з притаманними їй інтелектуальними і морально-духовними надбаннями»³.

Водночас, теорія, методологія, методи і практика розвитку духовності в системі освіти не дістала ще всебічного психологічного обґрунтування. **Мета** статті — розкрити психологічні особливості процесу духовного зростання студентів вищого навчального закладу. **Завдання** — проаналізувати духовно-перетворювальні можливості освітнього процесу ВУЗу, показати особливості розвитку духовної культури студентів в процесі паритетної освітньої взаємодії шляхом долучення їх до соціокультурних зв'язків і відношень, освоєння норм паритетної співдіяльності, оволодіння ціннісними уявленнями.

Виклад основного матеріалу

Духовно-моральне виховання студентів вищого навчального закладу є однією з проблем, що визначає як сучасний стан, так і майбутнє нашої країни. Період професійної підготовки — найбільш сприятливий для формування важливих інтелектуально-емоційних психічних функцій особистості, індивідуального стилю діяльності. Навчання у ВНЗ пов'язане з інтенсивним розвитком у студентів загальнолюдських духовних цінностей, формуванням переконань і світоглядних позицій.

У цей віковий період винятково інтенсивно розгортається процес ціннісно-сміслового самовизначення, особливо актуальними для молодшої людини стають про-

¹ Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. — К. : Академвидав, 2012. — 256 с.

³ Помиткін Е. О. Духовна культура педагогічного персоналу як предмет психологічного дослідження / Е. О. Помиткін // Науковий вісник Кримського гуманітарного університету: зб. ст. — Ялта : РВВ КГУ, 2013. — Вип. 1. — Ч. 1. — С. 187–196. — (Серія «Психологія»).

цеси особистісного самовизначення, пошуки сенсу життя, визначення власної життєвої перспективи. Визначення молодою людиною своїх психологічних особливостей веде до зміни внутрішньої позиції, вироблення своєї нової ідентичності, розвитку творчого і духовного потенціалу особистості.

Концепція розвитку вищої освіти в Україні містить принципову спрямованість на перехід до нового типу гуманістичної освіти, в якій зростають самодостатність, самостійність, самосвідомість суб'єктів освітнього процесу, а зміст педагогічного процесу стає не цілком навчання і виховання, а лише матеріалом для виявлення студентами і викладачами власної творчої унікальності як суб'єктів розвитку культури. Однак на сьогодні все ще поширеною є думка, що вища школа покликана займатися передачею юному поколінню знань, умінь та способів їх набуття. Увага приділяється зовнішній стороні навчання, тоді як справжній сенс освіти — це створення особистісно-розвивальних ситуацій, що забезпечують становлення досвіду суб'єктивування, тобто вироблення свого (особистісного) знання, власної думки, своєї концепції світу (світогляду), свого стилю, власної структури різноманітних діянь.

Одним із напрямів реалізації зазначеного є створення особливого культурно-психологічного середовища, яке розширює поле вияву внутрішньої свободи і само-реалізації особистості, піднімає рівень її внутрішньої культури і духовності, забезпечує не тільки потенційну, а й реальну відкритість як студентів, так і викладачів новому досвіду, формує їх духовно-творче пошукове ставлення до світу і самих себе.

Розглядаючи духовну культуру як складову загальної і професійної культури особистості працівника, слід підкреслити її інтегративну роль у здійсненні професійної діяльності. Вона виступає як «внутрішньо детермінуюче та інтегруюче утворення загальної і професійної культури, яке базується на свідомому оволодінні та примноженні загальнолюдських духовних цінностей, ідеалів і смислів життя людини й суспільства»³.

Гуманно-паритетні міжсуб'єктні взаємини між наставниками і вихованцями забезпечують поєднання учасників у своєрідний консорціум освітнього спрямування та їхню ідентифікацію із цілями і цінностями закладу. Водночас кожен суб'єкт вибирає свій шлях вчинання, який по-різному активізує формовияви соціальної активності, поведінки, діяльності і спілкування, так чи інакше стимулює пошук і вдосконалення психологічних резервів самоствердження студента як особистості та індивідуальності.

Розвиток духовної культури учасників освітнього процесу найбільш інтенсивно відбувається завдяки полілогу — можливості вільної водночас співрозмірної з рівнем компетентності, участі кожного і всіх у ціннісно-рефлексивному пошукуванні⁶. Відбувається не лише навчання, виховання, а щонайголовніше — культивування розвивальної взаємодії, коли кожен учасник є каталізатором і гарантом розвитку іншого. За таких умов освітній процес зреалізовується як світоглядно-вартісна форма духовного зростання наступників.

³ Помиткін Е. О. Духовна культура педагогічного персоналу як предмет психологічного дослідження / Е. О. Помиткін // Науковий вісник Кримського гуманітарного університету: зб. ст. — Ялта : РВВ КГУ, 2013. — Вип. 1. — Ч. 1. — С. 187–196. — (Серія «Психологія»).

⁶ Цукерман Г. А. Обучение учебному сотрудничеству / Г. А. Цукерман, Н. В. Елизарова, М. И. Фрумина, Е. В. Чудинова // Вопросы психологии. — 1993. — № 2. — С. 27–43.

Важливою в організації паритетної освітньої діяльності викладача та студентів є роль педагога як ефективного освітянина, який спроможний розібратися у внутрішньому світі власної особистості, здатний здійснювати самовизначення і саморозвиток при здоланні проблемних ситуацій, які виникають у його педагогічній практиці. Процес розвитку духовної культури самих педагогічних працівників, на думку Е. Помиткіна, передбачає свідому актуалізацію та використання глибинних ціннісних ресурсів особистості, здатність до плідного спілкування, творчу спрямованість, розвинуту самосвідомість, життєву мудрість, професійну компетентність, продуктивний інтелект. Тоді духовна культура на своєму вищому рівні становлення виступає «як здатність педагога свідомо формувати, засвоювати, зберігати, примножувати та творчо реалізовувати цінності Краси, Добра та Істини у власній професійній діяльності»³.

Ефективний освітянин організовує навчально-виховний процес так, що збагачує його формозмістовий перебіг соціальним досвідом, спонукає студентів до пошуку власного способу пізнання і перетворення надбань етнонаціональної культури. Цей процес багаторівневий і поліфонічний.

Через особливий культурно-психологічний простір, багатоваріативні психомистецькі технології навчання та відкрите і рівноправне спілкування відбувається самореалізація всіх учасників освітнього процесу, стимулюється духовно-творчий потенціал особистості, розвивається здатність до культуротворення.

За традиційних умов навчання основною своєю функцією педагог вважає ретрансляцію культурних змісто-форм в організованість навчального предмета, у т.ч. моральних норм виховання, загальнолюдських цінностей тощо. Фактично він не тільки не є причетним до духовного культуротворення, але навіть відокремлений від культури межами конкретного предмета власної професійної діяльності, що задаються дидактично і методично. Характер можливих новацій у такому разі обмежується лише сферою методики викладання і може здійснюватися шляхом виходу педагога в квазіметодичну позицію, завдяки якій і відбувається трансформація змісту і символів культури у фіксовані структури ЗУНів (знань, умінь, навиків), придатних для уможливлення репродуктивної роботи кожного учасника навчання в освітній системі⁵.

У нових умовах сучасних вимог до змісту вищої освіти має місце принципове переосмислення, по-перше, співвідношення культури і освіти, по-друге, самого характеру організації освітнього процесу на рівні взаємин «викладач — студент». Так, педагог починає долати ретрансляційність у системі «культура — освіта», наповнюючи освітній процес суб'єктивним змістом і реалізуючи духовно-особистісний підхід. Якщо особистісний підхід ґрунтується на основі синтезу індивідуального та вікового підходу, то духовно-особистісний підхід має, окрім цього, враховувати наукові уявлення про духовність та процес розвитку духовної культури особистості.

У науковій літературі духовно-особистісний підхід розглядається як сукупність концептуальних уявлень, моделей, принципів і методів, що сприяють більш об'єктив-

³ Помиткін Е. О. Духовна культура педагогічного персоналу як предмет психологічного дослідження / Е. О. Помиткін // Науковий вісник Кримського гуманітарного університету: зб. ст. — Ялта : РВВ КГУ, 2013. — Вип. 1. — Ч. 1. — С. 187–196. — (Серія «Психологія»).

⁵ Степанов С. Ю. Рефлексивная практика творческого развития человека и организации: моногр. / С. Ю. Степанов. — М. : Наука, 2000. — 174 с.

ному розумінню особистості у процесі розвитку духовної культури. До провідних принципів духовно-особистісного підходу Е. Помиткін відносить принцип духовно-особистісної інтеграції, ціннісно-сислової детермінації та ієрархічності³.

За такого підходу викладач сприймає студента як рівноправного партнера розвивальної взаємодії. У цьому випадку ініціюється суб'єктивне «перевідкриття» найвагоміших досягнень культури, пошук власного способу їх пізнання і перетворення, привласнення культурних аналогів у вигляді особистісно-сислових структур і ціннісних регулятивів поведінки. Безособистісні знання про світ, що інтегрують поняття, вміння, дії, соціальні норми, ролі, цінності, вчинки усвідомлюються як «значення для мене», привласнюються і набувають особистісного смислу. Відтак сенс не існує у свідомості студента в готовому вигляді, він є продуктом його особливої внутрішньої активності, засобом якої є сам. В цих умовах студент починає проявляти інтелектуальну ініціативу навіть у ситуаціях відсутності завдань і контролю з боку педагога. Він не боїться негативної оцінки, а з власного бажання, задовольняючи свої потреби у розв'язанні освітніх задач, шукає і знаходить власні правила поведінки, діяння, спілкування. У будь-якому разі це ставить наступника у позицію не лише суб'єкта учіння, а й повноцінної особистості, дієво причетної до освітнього нормотворення, яка самокоригує норми та стандарти своєї навчальної взаємодії.

В особистісному аспекті освіта реалізується не лише шляхом функціонального долучення наступника до організованого навчального процесу, а й завдяки формуванню внутрішньої особистісної позиції, яка забезпечує наступність освітньої підготовки у його внутрішньому світі. Умови рефлексивно-інноваційного довілля дозволяють студентам оцінити власну особистість і сенс освітнього процесу для себе шляхом формату самовизначення, співвідношення діяльності, яку здійснюють, і здатності виконати її самостійно.

Під час навчання відбувається розвиток активності і самостійності студентів, а також «обертання» даних функцій на самих себе, що проявляється у вмінні аналізувати свою готовність до навчання, виокремлювати для себе цілі і плани навчання відповідно до ступеня їх особистісної значущості і посильності, регулювати процес розв'язування навчальних задач, організовувати свою діяльність у тій чи іншій формі, контролювати й оцінювати свої досягнення. Інакше кажучи, студент опановує уміннями-здатностями самоаналізу, самомотивації, саморегуляції, самокоординації, самоконтролю, самооцінки, а найголовніше — починає усвідомлювати свою індивідуальність, тобто визначає свою позицію у соціумі, одержує цілеспрямований поступ усередині самого свого психодуховного життя. Відтак утворюється індивідуальність, котра передбачає тотальну рефлексію минулого і сьогодення, звернення, інверсію в глибину себе, вироблення критичного ставлення до способу свого теперішнього життя.

У юнацькому віці основним новоутворенням є самовизначення, коли особа тільки починає визначати свій життєвий шлях, своє місце у житті. Підґрунтям для

³ Помиткін Е. О. Духовна культура педагогічного персоналу як предмет психологічного дослідження / Е. О. Помиткін // Науковий вісник Кримського гуманітарного університету: зб. ст. — Ялта : РВВ КГУ, 2013. — Вип. 1. — Ч. 1. — С. 187–196. — (Серія «Психологія»).

нього є самопобудова себе як особистості, розгортання самопізнання, духовна робота над собою, визначення меж своїх спроможностей.

Завдяки орієнтації на духовне начало (віра, надія, любов, творення добра, активна участь у вдосконаленні світу, духовна рефлексія) студент може досягти значних результатів у духовному розвитку. Це проявляється у здатності гармонізувати свій внутрішній світ, встановлюючи рівновагу з власним несвідомим, долати комплекси, розв'язувати внутрішні суперечності, досягати стану свідомості, який характеризується «ясним розумом, широтою та глибиною усвідомлення себе, світу та свого життя (усвідомлення головного в житті); розумінням, сприйманням і прийманням внутрішньої (місія у житті, сенс життя, своє «треба» і «хочу», свій особистісний ідеал) та зовнішньої («треба», «від мене очікують») необхідностей; володіння необхідними знаннями (відчуття та розуміння усіх граней, сторін життя, суспільства і природи) і технологіями життєдіяльності; здатністю контролювати життєві ситуації, розв'язувати проблеми, розгадувати загадки життя, «знаходити» філософський камінь; чітким усвідомленням минулих та актуальних помилок і передбаченням потенційних»⁴.

Для викладача вищої школи вкрай необхідною є фахова і психологічна переорієнтація від механічного використання знань і досвіду до його вмотивованого продукування, внутрішнє вивільнення від традиційних педагогічних схем світогляду, потреба в постійному саморозвиткові і самовдосконаленні у рамках відтворення культури та організації своєї взаємодії із студентами у формі гуманно-паритетної міжсуб'єктної діяльності.

У навчальній взаємодії виникає новий досвід спілкування та діяльності, що значною мірою відбувається завдяки сформованій у викладача смисловій установці на долучення студентів до ситуативних розвивальних взаємостосунків на засадах співавторства у здійсненні освітнього процесу, в якому має місце взаємна самозмінна його суб'єктів-учасників. Така загальна установка реалізується через три конкретні «фасилітативні» установки, які обгрунтував К. Роджерс: а) конгруентність (природність, щирість), б) апіорне і безумовне прийняття особистості, в) емпатія. Очевидно, що оцінювання і самооцінювання власних досягнень, паритетне співробітництво, співтворчість учасників навчання, емпатійне розуміння — це ті фасилітативні установки, які є аксіологічними для вищої школи. Таким чином знімається одна із проблем вищої школи, коли студент не просто не відчуває зацікавленості до навчальних дисциплін, а й не має інтересу до себе як до особистості, тому що у своїх щоденних навчальних досягненнях є звичайним, буденним виконавцем доручень педагогів. У духовно зорієнтованій освіті навчальна діяльність осмислюється як засіб самовизначення, як низка великих і малих, але завжди унікальних і неповторних подій, головна з яких — відкриття самого себе і своїх можливостей².

Отже, паритетна полілогічна діяльність учасників інноваційного процесу, рефлексивно-гуманістична практика їхньої співтворчості істотно розширюють духовні можливості кожного, сприяють розвитку духовної культури.

⁴ Савчин М. В. Духовна парадигма психології : моногр. / М. В. Савчин. — К. : Академвидав, 2013. — 151 с.

² Кудрявцев В. Т. Предпосылки личностного роста в развивающем образовании / В. Т. Кудрявцев, Г. К. Уразалиева // Вопросы психологии. — 2005. — № 4. — С. 52–64.

Висновки

1. Забезпечення якості сучасної вищої освіти можливе завдяки розвитку, впровадження цінностей і реальних прецедентів освітянського гуманізму, творчості і професіоналізму. Співдіяльна і співтворча позиція учасників навчання, їхня вчинково-психологічна рівність, особистісно-діяльний діалог забезпечують поєднання учасників у своєрідний консорціум освітнього спрямування та їхню ідентифікацію із цілями та цінностями закладу.

2. Гуманно-паритетні міжсуб'єктні взаємини між наставниками і вихованцями створюють особливий культурно-психологічний простір, який сприяє самореалізації всіх учасників освітнього процесу, стимулює духовно-творчий потенціал особистості, розвиває духовну культуру, що базується на свідомому оволодінні та примноженні загальнолюдських духовних цінностей, ідеалів і смислів життя людини й суспільства

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів піднятої проблеми. Потребують подальшого дослідження, опису та інтерпретації процеси, пов'язані із розгортанням самовизначення особистості студента в культурно-освітньому просторі ВУЗу, культивування власної унікальності суб'єктами освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. — К. : Академвидав, 2012. — 256 с.
2. Кудрявцев В. Т. Предпосылки личностного роста в развивающем образовании / В. Т. Кудрявцев, Г. К. Уразалиева // Вопросы психологии. — 2005. — № 4. — С. 52–64.
3. Помиткін Е. О. Духовна культура педагогічного персоналу як предмет психологічного дослідження / Е. О. Помиткін // Науковий вісник Кримського гуманітарного університету: зб. ст. — Ялта : РВВ КГУ, 2013. — Вип. 1. — Ч. 1. — С. 187–196. — (Серія «Психологія»).
4. Савчин М. В. Духовна парадигма психології : моногр. / М. В. Савчин. — К. : Академвидав, 2013. — 151 с.
5. Степанов С. Ю. Рефлексивная практика творческого развития человека и организации : моногр. / С. Ю. Степанов. — М. : Наука, 2000. — 174 с.
6. Цукерман Г. А. Обучение учебному сотрудничеству / Г. А. Цукерман, Н. В. Елизарова, М. И. Фрумина, Е. В. Чудинова // Вопросы психологии. — 1993. — № 2. — С. 27–43.

EDUCATIONAL ACTIVITY AS FACTOR OF DEVELOPMENT OF SPIRITUAL CULTURE OF PERSONALITY OF STUDENT

The actual issue of the system of higher education, related to forming for the graduating student of not only the detailed professional knowledges but also high spiritual culture, is reflected. The features of passing to the new type of humanism education are traced, self-validity, independence and consciousness of subjects of

educational process grow in which. It is rotined that a modern model of higher school is a model of culture-eried educational activity, which through the mechanism of system influence of surroundings on personality and creation of the special in a civilized manner psychological environment extends the field of display of internal freedom and self-realization of personality, lifts the level of it internal culture and spirituality.

The spiritual culture of personality as constituent of general and professional culture of specialist is considered. It is marked that its development most intensively takes place due to polilogue — possibility free and at the same time correspondent with the level of competence of participation of every participant of educational process in value-reflexive search.

The features of spirituall personality approach in education, for which a teacher perceives a student as equal in rights partner of developing co-operation, initiator subjective «pre-open» of the most ponderable achievements of culture and appropriation of cultural analogues as personality semantic structures and valued регулятивів conduct, are analysed.

The study of deep pre-conditions of development of spirituality of personality and terms of forming of reflexive-spiritual culture of students of Institute of higher is foreseen in subsequent researches.